

TÜRKİYE-FRANSA KRİZİNDE ALGININ ROLÜ: FRANSIZLARIN TÜRKİYE ALGISI

THE ROLE OF PERCEPTION IN TURKEY-FRANCE CRISIS: FRENCH PERCEPTION ON TURKEY

دور الانطباع في الأزمة التركية – الفرنسية كيفية فهم الفرنسيين لتركيا

ORTADOĞU STRATEJİK ARAŞTIRMALAR MERKEZİ
CENTER FOR MIDDLE EASTERN STRATEGIC STUDIES
مركز الشرق الأوسط للدراسات الاستراتيجية

**TÜRKİYE-FRANSA KRİZİNDE
ALGININ ROLÜ:
FRANSIZLARIN TÜRKİYE ALGISI**

**THE ROLE OF PERCEPTION
IN TURKEY-FRANCE CRISIS:
FRENCH PERCEPTION ON TURKEY**

**دور الانطباع في الأزمة التركية – الفرنسية
كيفية فهم الفرنسيين لتركيا**

Rapor No: 94

Aralık 2011

ISBN: 978-605-5330-86-6

Ankara - TÜRKİYE ORSAM © 2011

Bu raporun içeriğinin telif hakları ORSAM'a ait olup, 5846 Sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu uyarınca kaynak gösterilerek kısmen yapılacak makul alıntılar ve yararlanma dışında, hiçbir şekilde önceden izin alınmaksızın kullanılamaz, yeniden yayımlanamaz. Bu raporda yer alan değerlendirmeler yazarına aittir; ORSAM'ın kurumsal görüşünü yansıtmamaktadır.

STRATEJİK BİLGİ YÖNETİMİ, ÖZGÜR DÜŞÜNCE ÜRETİMİ

ORTADOĞU STRATEJİK ARAŞTIRMALAR MERKEZİ

Tarihçe

Türkiye’de eksikliği hissedilmeye başlayan Ortadoğu araştırmaları konusunda kamuoyunun ve dış politika çevrelerinin ihtiyaçlarına yanıt verebilmek amacıyla, 1 Ocak 2009 tarihinde Ortadoğu Stratejik Araştırmalar Merkezi (ORSAM) kurulmuştur. Kısa sürede yapılanan kurum, çalışmalarını Ortadoğu özelinde yoğunlaştırmıştır.

Ortadoğu’ya Bakış

Ortadoğu’nun iç içe geçmiş birçok sorunu barındırdığı bir gerçektir. Ancak, ne Ortadoğu ne de halkları, olumsuzluklarla özdeşleştirilmiş bir imaja mahkum edilmemelidir. Ortadoğu ülkeleri, halklarından aldıkları güçle ve iç dinamiklerini seferber ederek barışçıl bir kalkınma seferberliği başlatacak potansiyele sahiptir. Bölge halklarının bir arada yaşama iradesine, devletlerin egemenlik halklarına, bireylerin temel hak ve hürriyetlerine saygı, gerek ülkeler arasında gerek ulusal ölçekte kalıcı barışın ve huzurun temin edilmesinin ön şartıdır. Ortadoğu’daki sorunların kavranmasında adil ve gerçekçi çözümler üzerinde durulması, uzlaşmacı inisiyatifleri cesaretlendirecektir. Sözkonusu çerçevede, Türkiye, yakın çevresinde bölgesel istikrar ve refahın kök salması için yapıcı katkılarını sürdürmelidir. Cepheleşen eksenlere dâhil olmadan, taraflar arasında diyalogun tesisini kolaylaştırmaya devam etmesi, tutarlı ve uzlaştırıcı politikalarıyla sağladığı uluslararası desteği en etkili biçimde değerlendirebilmesi bölge devletlerinin ve halklarının ortak menfaatidir.

Bir Düşünce Kuruluşu Olarak ORSAM’ın Çalışmaları

ORSAM, Ortadoğu algılamasına uygun olarak, uluslararası politika konularının daha sağlıklı kavranması ve uygun pozisyonların alınabilmesi amacıyla, kamuoyunu ve karar alma mekanizmalarına aydınlatıcı bilgiler sunar. Farklı hareket seçenekleri içeren fikirler üretir. Etkin çözüm önerileri oluşturabilmek için farklı disiplinlerden gelen, alanında yetkin araştırmacıların ve entelektüellerin nitelikli çalışmalarını teşvik eder. ORSAM; bölgesel gelişmeleri ve trendleri titizlikle irdeleyerek ilgililere ulaştırabilen güçlü bir yayım kapasitesine sahiptir. ORSAM, web sitesiyle, aylık Ortadoğu Analiz ve altı aylık Ortadoğu Etütleri dergileriyle, analizleriyle, raporlarıyla ve kitaplarıyla, ulusal ve uluslararası ölçekte Ortadoğu literatürünün gelişimini desteklemektedir. Bölge ülkelerinden devlet adamlarının, bürokratların, akademisyenlerin, stratejistlerin, gazetecilerin, işadamlarının ve STK temsilcilerinin Türkiye’de konuk edilmesini kolaylaştırarak bilgi ve düşüncelerin gerek Türkiye gerek dünya kamuoyuyla paylaşılmasını sağlamaktadır.

İçindekiler

Takdim.....	4
Özet.....	5
Giriş	5
Fransa'daki Genel Türkiye Algısı.....	6
Tarihsel Olguların Yönlendirdiği Türkiye Algısı.....	7
Ermeni Meselesinin Fransa'daki Algısı	9
Bir Öteki Olarak Müslüman Türkiye Algısı	11
Türkiye-Fransa İlişkilerine Çatışmacı Yaklaşım	13
Fransa-Türkiye İlişkilerinde Temel Sorun Algılamaları	14
Sonuç	17

TAKDİM

Fransa Parlamentosunda tartışmaya açılan Türkiye ile ilgili kararların siyasal olduğu kadar toplumsal algılardan da bağımsız olmadığı düşünülmektedir. Ermeni meselesinin yoğun bir şekilde tartışıldığı Fransa'da Türkiye'nin nasıl bir ülke olarak algılandığı oldukça önemlidir. Bu çerçeve de Fransız kamuoyunun Türkiye algısının bir çok konuda iki ülke arasındaki ilişkilerin daha iyi anlaşılmasında farklı bir unsur olarak dikkate alınması gereken bir olgu olduğu çalışmada ortaya konmaktadır.

Bu kapsamda tarihsel olarak Haçlı seferlerinden itibaren Türkiye ile Fransa toplumu arasında çatışmacı bir ilişkinin yaşanması, Fransızların Türkiye'ye yönelik algılarında ve politikalarında yer ettiği belirtilmektedir. Fransız kamuoyunun Türkiye algısında birçok faktör rol oynamasına karşın özellikle tarihsel önyargıların, kimliksel tanımların, Ermeni diasporasının ve farklı yönlendirmelerin toplum üzerinde etkili olduğu düşünülmektedir. Akademik çalışmalardan, okul kitaplarına, yazılı ve görsel medyadan siyasi liderlerin verdiği demeçlere kadar birçok alanda Ermeni sorunu, Kıbrıs meselesi, Kürt sorunu, Müslüman kimliği, göçmen olgusu gibi unsurların farklı şekillerde işlenmesi Türkiye'nin Fransa'daki algısını derinden etkilemektedir.

Bu bağlamda TUBITAK projesi kapsamında Doç. Dr. Veysel Ayhan, Prof. Dr. Muhittin Ataman ve Doç. Dr. Mehmet Dalar tarafından hazırlanan "TÜRKİYE-FRANSA KRİZİNDE ALGININ ROLÜ: FRANSIZLARIN TÜRKİYE ALGISI " adlı Rapor ile kurumsal olarak Türkiye-Fransa arasındaki ilişkilere farklı bir açıdan dikkat çekmek istedik.

Yeni çalışmalarda buluşmak dileğiyle.

Hasan Kanbolat
ORSAM Başkanı

Hazırlayanlar: Doç. Dr. Veyssel Ayhan, A.İ.B.Ü. Uluslararası İlişkiler Bölümü
Prof. Dr. Muhittin Ataman, A.İ.B.Ü. Uluslararası İlişkiler Bölümü
Doç. Dr. Mehmet Dalar, A.İ.B.Ü. Uluslararası İlişkiler Bölümü

TÜRKİYE-FRANSA KRİZİNDE ALGININ ROLÜ: FRANSIZLARIN TÜRKİYE ALGISI

Özet

AB'ye tam üyelik süreciyle başlayan ardından Libya krizi, Ermeni sorunu ve son olarak da bir Fransız savaş uçağının Türkiye hava sahasını ilk kez ihlal etmesiyle bir krizin eşğine gelen Türkiye-Fransa ilişkilerinde yaşanan gerginliğin yakın gelecekte daha da tırmanması öngörülmektedir.

Fransız liderlerin, politik stratejistlerin, akademisyenlerin ve kamuoyunun Türkiye bakışında tarihsel olguların önemli bir rol oynadığı görülmektedir. Her iki toplumun Haçlı seferlerinden itibaren ağırlıklı olarak çatışmacı bir zeminde bir biriyle karşılaşması, toplumsal hafızalarda olumsuz bir algının oluşmasına ve günümüze taşınmasına yol açmıştır.

Fransız solundan sağına kadar pekçok kesim son dönemde Türkiye'nin bölgesel düzeyde izlediği politikaları Fransız çıkarlarını olumsuz etkilediği yönünde bir algıya sahiptir.

Fransız toplumunun Türkiye karşıtı algılamalarını değiştirebilmek için Türkiye'nin resmi yollar yerine doğrudan sivil toplum kuruluşları aracılığıyla diyalogu arttırmak, eğitsel, akademik, sportif ve ticari olmak üzere çeşitli alanlarda karşılıklı ilişkileri geliştirmek gibi adımlar atmasının ilişkilerde daha kalıcı etkiler bırakacağı öngörülmektedir.

Bu çalışmada TUBITAK desteğiyle Fransız kamuoyunu oluşturan değişik kesimlerle yapılan mülakat ve gözlemlere dayanmaktadır.

Giriş

Fransa kamuoyu AB'nin diğer ülkelerinden farklı olarak Türkiye ile ilgili konular geldiğinde olumsuz bir algıyla hareket ettiği görülmektedir. Ermeni soykırımı yasa tasarısını gündeme alan Fransa'nın Libya konusunda da doğrudan Türkiye ile ciddi bir rekabete girmekten çekinmemiştir. Aynı şekilde Suriye konusunda da iki ülkenin rekabet ettiği gözlemlenmektedir. Başkan Sarkozy'nin AB'nin sınırlarını ve kimliğini bir kez daha tartışmaya açması bir anlamda Fransa'nın Avrupa politi-

kası üzerinde söz sahibi olduklarına dair varolan genel bir algılamının dışa vurumu olarak okunabilir. Fransızlara göre AB'nin kurucu babası arasında iki ülke olmasına karşın Almanların genişleme ve dış politika konusunda tek başına davranma gibi bir ayrıcalığı bulunmamaktadır. Fransızlar Türkiye ile ilişkilerde de Fransa'nın son sözü söyleme hakkını elinde tuttuğu yönünde bir algıya sahiptirler. Bu çerçevede de Fransız kamuoyunun Türkiye algısının bir çok konuda iki ülke arasındaki ilişkilerin daha iyi anlaşılmasında belirleyici bir unsur olarak dikkate alınması gereken bir olgu olduğu düşünülmektedir.

Bu kapsamda tarihsel olarak oldukça geriye gidebilen Türkiye-Fransa ilişkilerine rağmen Fransız toplumunun ve elitlerinin Türkiye bakımında negatif sayılabilecek unsurların yoğun bir şekilde varlığını koruyor olması dikkat çekicidir. Fransız kamuoyunun Türkiye algısında birçok faktör rol oynamasına karşın özellikle tarihsel önyargıların, kimliksel tanımlamaların, Ermeni diasporasının ve farklı yönlendirmelerin toplum üzerinde etkili olduğu düşünülmektedir. Akademik çalışmalardan, okul kitaplarına, yazılı ve görsel medyadan siyasi liderlerin verdiği demeçlere kadar birçok alanda Ermeni sorunu, Kıbrıs meselesi, Kürt sorunu, Müslüman kimliği, göçmen olgusu vs gibi unsurların farklı şekillerde işlenmesi Türkiye'nin Fransa'daki algısını derinden etkilemektedir.

Fransa'daki Genel Türkiye Algısı

Sıradan bir Fransız vatandaşının Türkiye algısının oluşmasında ders kitaplarında Türkiye ile ilgili işlenen konular, basın ve yayın organlarında Türkiye hakkında yazılan ve yayınlanan çalışmalar, Ermeni diasporasının Türkiye'ye yönelik siyasal ve toplumsal düzeyde işlediği konular ve son olarak siyasal karar vericilerin kamuoyunda var olan Türkiye karşıtı algıyı derinleştirici açıklamalarının önemli bir rol oynadığı görülmektedir. Örneğin, Strasburg İnsan Hakları Mahkemesinde görev alan bir yetkili ile Türkiye algısı hakkında yapılan bir görüşmede Türkiye'nin insan hakları ve Ermeni konusunda adım atmadığı dile getirilmiş, ve ayrıca Türkiye'nin sosya ekonomik olarak da gelişmediği ifade edilmiştir. Bunun üzere kendisine hiç Türkiye'yi ziyaret ettiniz diye soru yöneltildiğinde, olumsuz cevap verilmiş ve ayrıca yukarıdaki sorunlar nedeniyle de ziyaret etmeyi düşünmediği belirtilmiştir. Bunun üzere söz konusu Türkiye algısına nasıl ulaştığı sorulduğunda ise öncelikli olarak okul eğitimi sırasında Türkiye hakkında bilgilendirildiğini ifade etmiştir. Esasında bir çok Fransızın Türkiye algısında eğitim yıllarında işlenen bazı konuların etkili olduğu görülmektedir.

Diğer yandan Fransız kamuoyunu yönlendiren olguların başında kimliksel ve tarihsel tanımlamaların önemli olduğu düşünülmektedir. Kimliksel tanımlamalara bakıldığında Fransızların seküler bir toplum olmasına karşın Hıristiyanlığın ve bunun da ötesinde Katolikliğin önemli bir yere sahip olduğu görülmektedir. Özellikle Fransız sağında dini kimlik tanımlaması Türkiye ile ilişkilerde önemli bir konuma sahiptir. Katoliklik sıradan bir Fransızın kendisini ve ötekini tanımlamada başvurduğu bir olgu olduğu gözlemlenmektedir. Din, Fransızların gündelik yaşamını yönlendiren bir unsur olmamasına karşın Türkiye konusu gündeme gelince ilk etapta dile getirilen bir kimliksel farklılık olması dikkat çekicidir. Son dönemde Fransa'da gerçekleştirilen seçimlerin ana gündem maddeleri içinde Türkiye'nin AB üyeliği de olması bu varsayımları desteklemektedir. Fransız kamuoyunda Türkiye'ye örneğin bir Al-manya ile karşılaştırıldığında oldukça negatif sayılabilecek bir önyargı ile bakıldığı gözlemlenmektedir. Türkiye üzerine bilimsel ve akademik çalışmalar yürüten ve bu konuda birçok çalışma yayınlayan kesimler de bile bazı önyargıların olması dikkat çekicidir. Bu önyargıların oluşmasında ise Türkiye'den ziyade Fransızların tarihsel bilinç ve kimliksel tanımlamalarını oluşturan bazı konuların ve olayların belirleyici bir rol oynadığı düşünülmektedir. Araştırma esnasında görüşülen kesimlere sorulan sorulardan biri Türkiye'yi nasıl bir ülke olarak algıladıkları yönündeydi. Genel olarak Türkiye Müslümanların bulunduğu ve insan hakları ihlallerinin yoğun yaşandığı bir ülke olarak tanımlanmaktadır. Bununla birlikte Fransız kamuoyunda özellikle Türkiye'ye yönelik bazı olumsuz yargıların daha fazla öne çıktığı ve bu yargıların aynı zamanda bazı Fransız akademisyenlerinde de var olduğu gözlemlenmektedir.

Türkiye-Fransa ilişkileri ve Türkiye'nin AB'ye tam üyelik sürecine yönelik olarak Fransız solu ile sağ arasında konular arasında farklılıklar olduğu dikkat çekmektedir. Sol kesimler Türkiye-Fransız ilişkilerinin geliştirilmesini

önemsediklerini dile getirmelerine karşın Ermeni meselesi, Kıbrıs sorunu ve insan hakları ihlalleri konusunda Türkiye'nin ciddi adımlar atması gerektiği yönünde bir algıya sahiptirler. Fransız sağı ise kendi içerisinde radikal kesimler ve ılımlı kesimler olarak Türkiye ile ilişkilere yönelik iki farklı algıya sahiptirler. Radikal sağı içinde yer alan kesimler kimliksel düzeyde Türkiye'nin Fransa açısında öteki olduğunu öne sürmektedirler. Daha ılımlı olan kesimler ise Türkiye'yi Fransa'nın rakibi olmak ve Fransız etkisini Kuzey Afrika ve Orta Doğu'da sınırlandırmaya çalışmakla suçlamaktadırlar. Nispeten real politik bir bakış açısına sahip olan bu kesim de kendi içerisinde ikiye ayrılmaktadır. Bunlardan bir kısmı doğrudan Türkiye-Fransa rekabetinden bahsederken Türkiye ile ilişkileri bulunan ve Türkiye'yi yakından takip edenler ise rekabet ve çatışma yerine işbirliği olgusunun üzerinde durmaktadırlar. Hem ekonomik, jeopolitik ve jeokültürel hem de bölgesel etki itibarıyla Türkiye ve Fransa'nın bir çok alanda işbirliği yapabileceğini ifade etmektedirler.

Dolayısıyla Türkiye konusunda Fransız kamuoyunda bir biriyle çatışan düşünce ve algıların olduğu görülmektedir. Bununla birlikte ağırlıklı algı Türkiye'nin Avrupa kültürü içinde yer almayan ve Fransa'nın rakibi olmaya çalışan bir ülke olduğu yönündedir. Ayrıca Ermeni sorunu başta olmak üzere, Kürt sorunu, insan hakları ihlalleri ve Kıbrıs sorununun da Türkiye-Fransız ilişkilerinin gelişmesi önünde engel oluşturduğu yönünde güçlü bir algının olduğu gözlemlenmektedir.

Tarihsel Olguların Yönlendirdiği Türkiye Algısı

Fransızların Türkiye ile ilişkilerinde kültürel, tarihsel, dinsel ve etnik temelli bir dış politika yürütükleri ileri sürülmektedir. Strasbourg Üniversitesi Türkoloji Bölüm Başkanı Prof. Dr. Paul Dumont'a göre Fransızların genel Türkiye algısını iyi anlayabilmek için bugüne değil tarihe bakmak gerekir.¹ Dumont, son dönemdeki Türkiye algısının tarihsel kö-

kenleri olduğunu belirtmektedir. Sözlerinin devamında "Türkiye algısına yönelik olarak çok uzaktan gelen fikirlerin etki ettiğini ve bunların da daha çok dinsel fikirler; fakat daha çok dinsel çatışma üzerine inşa edilmiş fikirler olduğunu belirtmek gerekir. Dönemin politikasına uygun fikirler tarihi kendine göre yorumlamaktadır. Örneğin geçen sene Türkiye sanatı konusunda bir meslektaşım ile kitap hazırladım. Ben daha çok tarihsel yönüne baktım ve tarihsel bölümleri yazdım kitapta. Esasında kitabın bütünlünü içinde benim rolüm çok zordu. Çünkü Osmanlı tarihine ve tarih kitaplarına baktığınız zaman durmadan çatışma hikâyelerini yazdıklarını görmektесiniz. Ancak tarihte yalnızca çatışma değil aynı zamanda ilişki de vardır. Bununla birlikte tarihi araştırmalarda toplumlar arasındaki alışverişler zamanla kayboluyor ve yerini daha çok çatışmalara bırakıyor". Prof. Dumont'ın işaret ettiği temel nokta Fransa'daki tarih kitaplarında Türkiye ile ilgili olarak ağırlıklı olarak çatışma ve savaş olgularının öne çıkarıldığıdır. Söz konusu savaşların önemli bir kısmı ise doğrudan Fransa ile doğrudan veya dolaylı şekilde gerçekleşmiş savaşlar olup, tarihsel geri planı Haçlı Seferlerine kadar geri götürülmektedir.

Öte yandan Fransa'daki Türkiye algısının oluşmasında Fransızların Doğu ve Batı kavramına yüklediği anlamında önemli bir rolü olduğu belirtilmektedir. Dumont'a göre dünya binlerce yıldır doğu ve batı olarak iki ayrı kültürel, toplumsal ve siyasal yapıda tanımlanmıştır. Prof. Dumont "şimdi temel soru Doğu nasıl ortaya çıkıyor ve sınırları nereden başlıyor" sorusunun önemli olduğunu ve bu sorunun aynı zamanda Fransa'daki Türkiye algısının anlaşılmasına kısmi bir katkı sağlayacağını belirtmektedir. Sözlerinin devamında "bakıldığında 19. asrın sonları ve 20. asrın başlarında Doğu, Orta Avrupa'dan başlayan bir coğrafik alandır. Söz konusu dönemde Orta Avrupa doğuya ait bir bölgeydi. Mesela Yakın Doğu diye bir kavram kullanılmaktadır. Şimdi bile İngilizce bazı kitaplar aldığımız zaman, Sırbistan gibi yerlerin Yakın Doğu için-

de tanımlandığını görürsünüz. Yakın Doğu Türkiye'ye kadar uzanmaktadır. Ortadoğu ise Türkiye'den başlayıp daha da uzaklara giderdi. Bu coğrafi tarihlerin ve tanımlanmaların anlamı var mı yok mu bilmiyorum. Fakat günümüzde Türkiye denildiğinde Doğu kastediliyor. Doğu denildiğinde Avrupalı insanın kafasında Türkiye şekilleniyor. Mısır, Lübnan ve Türkiye buna dâhil ediliyor. Bu tarihte böyleydi ve günümüzde de bu şekilde tanımlanıyor. Doğu kavramı, Fransa'da bu şekilde yerleşmiştir". Dolayısıyla Türkiye toplumsal, kültürel ve siyasal olarak Doğu'nun bir parçası olarak görülmektedir. Fransızlar Türkiye'ye yönelik olarak kültürel, tarihsel, dinsel ve etnik temelli algıların etkisiyle altında kendi algılarını oluşturmuşlardır. Bu algıların başında Türkiye'nin Doğu'nun başladığı bir ülke olarak tanımlanıyor olmasının önemli bir yanı vardır.

Diğer yandan Dr. Dumont Fransa'daki Türkiye algısının değiştirilmesinde propaganda veya dinler arası işbirliği gibi unsurların etkisiz kaldığına, tarihten gelen ön yargıların ortadan kaldırılması için doğrudan sanatsal, kültürel ve toplumsal düzeyde bir işbirliği ve tanıtım çalışmasının gerçekleştirilmesi gerektiğini ileri sürmektedir.

Institut d'Etudes Politiques de Paris (Sciences PO)'dan Prof. Dr. Anne-Marie Le Gloannec de Kita Organizatörü olarak Avrupa Birliği" adlı kitap çalışmasında Türkiye ve Rusya üzerine ayrı iki bölüm olduğunu ve çalışmasında bu ülkelerin Avrupa Birliği projesine meydan okuyan veya tehdit olabilecek iki büyük ülke olarak nitelendirdiğini ifade etmektedir. Türkiye'yi birliğe entegre etmenin çok büyük bir meydan okuma anlamına geldiğini ve AB olarak kendilerinin tutucu bir kimliğe sahip olduğunu, Osmanlı İmparatorluğunun devamı olarak Türkiye'nin Avrupa Birliği içinde neden olması gerektiği sorunun cevap bulmadığını ileri sürmektedir. Türkiye üzerine çalışan Prof. Dr. Anne-Marie Le Gloannec'nin Türkiye algısında Osmanlı dönemine yapılan vurgunun öne çıkartılması dikkat çekicidir.

Fransa'da kamuoyunun İslam ve Müslümanlık algısı nedeniyle Türkiye'nin üyeliğine karşı olduğunu ifade eden Gloannec kendi yaşamında bir örnek vermektedir. "Fransa'da küçük bir kızken Müslümanlık hakkında bir şeyler duymuştum. Yaşadığım şehre dışarıdan gelmiş insanlar vardı ve burada işçi olarak çalışıyorlardı. Ancak bana ve kültürüme yabancı olduklarından dolayı beni korkutuyorlardı. Yabancı olduklarından dolayı onlara karşı sürekli bir korku algısı oluşmuştu". Gloannec'e Fransız kamuoyunun Türkiye hakkında fazla bir bilgi sahibi olmadığını ancak İslam kültürünün bir parçası olarak görülen Türkiye'nin sıradan vatandaş üzerinde olumlu bir algıya sahip olmadığını belirtmektedir. Dolayısıyla tarihsel olarak Müslümanlık kimliğine karşı duyulan tedirginlik ve korkunun doğrudan Türkiye algısında da rol oynadığı belirtilmektedir.

Öte yandan Fransa'daki Uluslararası Araştırmalar ve Çalışmalar Merkezi'nden Prof. Dr. Riva Kastoryano ise Fransızların kendilerini aydınlanmadan kalma bir entelektüel geleneğin temsilcileri ve modern Batı medeniyetinin kurucusu olarak gördüklerini ileri sürmektedir. Bütün Avrupa ve Batı'nın Fransızlar tarafından oluşturulan bir medeniyet havzası olarak değerlendirildiğini bundan dolayı da Türkiye'ye karşı farklı bir tutum takınıldığını ifade etmektedir. Politikacısından akademisyenine ve entelektüellerine kadar Fransızların tarihsel olarak kendilerini farklı konumlandırmalarına işaret eden Kastoryano'a göre Fransızlar kendi tarihleriyle yüzleşmedikleri gibi tarihe bıraktıkları lekelerle de yüzleşmekten sürekli kaçınmaktadırlar. Bu olgudan dolayı Fransızların Türkiye'ye yönelik algısında ötekini suçlayıcı bir bakış olduğu ileri sürülmektedir.

Toparlayacak olursak Fransız kamuoyunun doğrudan Türkiye hakkında yeterli bilgiye sahip olmadığı buna karşın din, kimlik ve toplumsal farklılık üzerinden Türkiye karşıtı bir algıya sahip olduğu belirtilmektedir.

Ermeni Meselesinin Fransa'daki Algısı

Fransa'da yaklaşık 400-600 bin arası Ermeni yaşamaktadır. Ermenilerin önemli bir kısmı Fransız toplumu ve kurumları ile doğrudan bir entegrasyon sağlamayı başararak Türkiye'ye yönelik algının oluşmasında rol oynamıştır. Prof. Dr. Anne-Marie Le Gloannec'in bu konuda yaptığı değerlendirme oldukça önemlidir. Prof. Gloannec'e göre "Fransa'da çok iyi uyum sağlamış ve entelektüel açıdan etkili ve politik açıdan aktif organize olmuş dört yüz bin(400,000) Ermeni milletinden insan yaşamaktadır. Türkiye'den gelenlere bakıldığında da yaklaşık dört yüz bin (400,000) kişinin Fransa topraklarında yaşadığı sanılmaktadır. Ancak bu kesimlerin soysa-ekonomik koşullarının yanı sıra önemli bir kısmının Fransa pasaportuna sahip olup olmadıklarını tartışmalıdır. Ayrıca Ermenilerden farklı olarak Türkiye'den gelenlerin Fransız toplumu içinde baskın entelektüeller arasında yer almadığını belirtmek gerekir. Nüfus olarak aynı orana sahip olmalarına rağmen, topluma uyum sağlama, entelektüel ve siyasi etkiye sahip politik liderler barındırma bakımından, aralarında çok büyük uçurum var. Sayılarla ifade edildiğinde iki ulusal Fransız aile yapısının değerlendirmeye tabi tutulduğunu görmekteyiz: Franco-Türkler ve Franco-Ermeniler. Aynı nüfusa sahipler ama aralarında bir denge yok".

Prof. Dr. Anne-Marie Le Gloannec'in de dikkat çektiği üzere Fransa'daki Ermeni topluluğunun Fransızların Türkiye algısında önemli bir rol oynamasının temel nedenleri arasında bir çok alanda Fransız toplumuna entegre olmaları yatmaktadır. Fransa'daki Uluslararası İlişkiler Çalışmaları Merkezi (CERI) Başkanı Prof. Christian Lequesne'e göre Fransa'da politik açıdan oldukça etkili çalışan bir Ermeni diasporası bulunmaktadır. Lequesne siyasi bir baskı grubu olarak Ermeni diasporasının Fransa'da özel bir konuma sahip olduğunu ifade etmektedir. Bundan dolayı 1915'te neler olduğu konusunda yürütülen tartışmalarda bunun bir soykırım mı yoksa bir iç savaş mı olduğu olgusu öne çıkmadığı ve bunun da

tüm Fransız hükümetleri üzerinde güçlü bir baskı alanı oluşturduğu belirtilmektedir. Lequesne'e göre sokakta yürüyen kadın veya erkek sıradan bir Fransız vatandaşı 1915'de neler olduğunu bilmez, anlamaz ve bir bilgisi de yoktur. Bununla birlikte beyinlerinde ve algılarından Türkiye'ye yönelik kesin, kuralcı bir yabancı kavramı bulunmaktadır.²

Fransız kamuoyunun Türkiye algısında Ermeni diasporasının farklı etkinliklerle önemli bir oynadığı görülmektedir. Amerikan Paris üniversitesinden Prof. Dr. Hall Gardner da Fransa'da büyük bir Ermeni nüfusunun Fransız değerleri ile barışık yaşadığını ve söz konusu grubun Ermeni soykırımı konusunda Fransızları ciddi şekilde etkilediğini belirtmektedir. Ermeni soykırımı meselesine Fransa'da ilgi duyulduğuna ve Türkiye'nin AB üyeliğinin önüne engel olarak kullanıldığına dikkat çekmektedir.³

Bu noktada Fransa'daki Ermenilerin algısı üzerinde durmakta yarar vardır. Strasbourg Üniversitesi Hukuk Bölümünde akademik faaliyetlerde bulunan Ermeni asıllı Araştırma Görevlisi Samuel'in görüşlerine yer vermek yerinde olacaktır.⁴ Sayın Samuel Fransa'da Türkiye-Ermeni ilişkileriyle ilgili bir problem bulunduğunu belirtmektedir. "Fransa'da Ermeni kökenli göçmenler bulunmaktadır. Fransa halkı Ermeni sorununa şu gözle bakmakta; Türkler zamanında, Türkiye'de yaşayan Ermenilerin çoğunu yok etmiştir ancak bugün bunu yaptığını kabul etmemektedir. Dolayısıyla bu durum çok büyük bir problem oluşturmaktadır". Hukuk fakültesinde doktora eğitimini sürdüren Samuel'e göre Fransa'da yaklaşık 500 bin Ermeni kökenli vatandaş yaşamaktadır. Bunların Fransa'ya göçüne yönelik önemli bir kısmının benzer bir geçmeşi olduğunu belirten Samuel'e göre Ermenilerin önemli bir kısmı Fransa'nın özel bir yerinde özel bir isim verdiğimiz yerde yaşıyor. 1915'de yaşananlardan sonra Fransa'ya göç eden Ermeniler "Marsilya ve Lyon arasındaki bölgede" yaşadıklarını belirten Samuel'e göre "1915 yılındaki soykırımdan dolayı Ermenilerin göç

etmek zorunda kaldıklarına dair Fransız toplumunda güçlü bir algı bulunmaktadır”. Fransa’ya yerleşen Ermenilerin Türklerle ilişki kurmaktan çekindiğini kendi başından geçen bir olayla açıklayan Samuel, Fransız toplumunun 1915’de yaşananlar konusunda açık bir algıya sahip olmasına karşın “Fransız hükümetinin Türkiye’nin bu soykırımı kabul etmeli demesinin ardında daha stratejik ve başka şeyler olmalı diye düşünüyorum” ifadelerini kullanmaktadır.

Fransa’da Ermenilerin Türkiye algısının oluşmasında nasıl etkili olduklarına yönelik de farklı açıklamalar bulunmaktadır. Politikacıların salt seçmen kaygısı nedeniyle Ermeni meselesini işlemediğini belirtmek gerekir. Bu noktada Araştırma Görevlisi Samuel’in işaret ettiği oldukça önemli tespitlere yer vermekte yarar vardır. Samuel’e göre “Ermeni nüfusunun avantajı Fransa toplumuna çok iyi uyum sağlamalarıdır. Elbette bu çok zor oldu onlar için zaman zaman afalladılar ama neticede başarılı oldular. Bu çok büyük avantajdır. Tabii ki sayısal anlamda bakıldığında sadece binlerce insandan bahsediyoruz. Yani eğer Faslılarla, Cezayirlerle kıyaslayacak olursanız Ermeni nüfusunun önemsiz bir rakam olduğunu görmekteyiz. Ancak topluma entegre olma konusunda sayıları milyonları aşan diğer kesimlerden daha başarılı olduklarını belirtmek gerekir. Hatta Ermeniler yerli Fransızların olduğu yerde bile Fransız toplumuna o kadar iyi bütünleşmiş oldular ki Ermenileri eleştirecek akademisyenleri, gazetecileri neden bulamadığının sebebi de burada yatmaktadır. Fransız kamuoyunda ve entelektüellerinde Ermenilerin 1915’de zaten yeterince mağdur olduklarına dair bir algı bulunmaktadır. Bu konuda milletvekili Patrick Devedjian olayına bakmak gerekir. Patrick Devedjian Fransa’da meşhur bir politikacıdır. Sayın Devedjian Sayın Nikolas Sarkozy seçildikten sonra önemli bir bakanlık beklentisi içindeydi. Ancak hükümet açıklandığında Devedjian’ın beklentilerinin karşılanmadığı görüldü. Kendisi bu durumdan rahatsız oldu ve açık şekilde eleştiriler yöneltmeye başladı.

En sonunda Fransa’da bazı kesimler Sayın Devedjian için yeni bir bakanlık oluşturmak zorunda kaldı. Oluşturulan yeni Ekonomi Kuruma Bakanlığı’nın bütçesi Belçika’nın bütçesinden daha büyüktür. Bakanlık seçiminin yapıldığı gün bir gazeteci Sayın Devedjian’a aynı siyasal partiden geldiğiniz bazı kişilerin size karşı tutumlarına kızdınız mı? diye bir soru yöneltti. Sayın Devedjian açık bir şekilde önemsemediğini ifade etmesine rağmen gazeteci ısrarla soruyu birkaç kez daha sorunca Sayın Devedjian ben gerçeklerin yaşandığı bir ülkeden geliyorum, bu benim hayatımın bir parçası kavramını kullandı. Fransa’da bir Ermeni isen çok fazla mağdur olmuştun yönünde bir algı vardır. Fransızlar Ermenilere daha fazla mağduriyet yaşatmamalıyız diye düşünmektedirler. Bu Ermenilere karşı sergilenen genel bir tutumdur”.

Fransa’nın Ermeni meselesini stratejik açıdan yaklaştığını ile süren ve ekonomik yönden durumu kötü olan Ermenistan’a diaspora Ermenilerinin yeterli yardım yapmadığını söyleyen Samuel, Ermenilerin Azerbaycan ve İran ile ilişkilerin nasıl olması gerektiği konusunda pek durmadıklarını, daha çok soykırımın tanınmasıyla ilgili AB’yi Türkiye konusunda yönlendirmeye çalıştıklarını ifade etmektedir. Fransa’da Sarkozy’nin seçimlerde Ermenilerden destek almasına rağmen Ermenilerin beklentilerine cevap vermediğini kaydeden Samuel, Ermenilerin bu konuda pek bir tepki göstermediğine işaret ederek, kendilerine sergilenen davranışları kabullenmek durumunda kaldıklarını, Fransa yönetiminin Türkiye ile ilişkilerinde Ermeni sorunundan bahsetmekle birlikte 1980’lerde yaptıklarının dışında Ermenistan’a yardım yapmadığını ve komşu ülkelere kıyasla Ermenistan’ın çok geri kaldığını ifade ederek Fransız yönetimini eleştirmektedir. Fransızların Türkiye’ye yönelik dış politikasında ve AB ile üyelik sürecinde Ermeni ve Kürt sorununun çözülmesini istemesi, kendi içinde bir çelişki oluşturduğunu söyleyen Samuel, Fransa’nın kendisi azınlık kavramını ve azınlık haklarını kabul etmediğine göre bunu Türkiye gibi ülkelere azın-

lıkları ve onların haklarını tanımamasını istemesinin tutarsızlık ve iki yüzlülük olduğuna dikkat çekmektedir. Türkiye'nin soykırımı tanımaması, üyelik sürecinde önemli olmakla birlikte Türkiye soykırımı tanısa dahi Avrupalıların kendisinden başka şeyler isteyeceklerini, bu sefer Ermenileri öldürdüğü için AB'ye üye yapmayacaklarını ifade edeceklerini açıklayan Samuel, ekonomik yönden şartları çok olumsuz olan ve bu konuda AB kriterleriyle uyuşmayan Romanya ve Bulgaristan üyeliğe kabul edilmesine rağmen ekonomik yönden iyi durumda olan hatta kurallara Fransa'dan daha iyi saygı duyan Türkiye'nin kabul edilmemesi, kültürel ve kimliksel nedenlerden kaynaklandığını ifade etmektedir.

Bir Öteki Olarak Müslüman Türkiye Algısı

Fransız kamuoyunun Türkiye'nin kimliğini AB üyelik sürecinde en fazla tartışan ülkele- rin başında olduğu görülmektedir. Fransa'da eski Cumhurbaşkanı merkez-sağ siyasetçi Valéry Marie René Giscard d'Estaing'in 2002 açık bir şekilde Türkiye'nin bir Avrupa ülkesi olmadığını ve AB'ye katılması durumunda bunun Birliğin sonu olacağını ileri sürme- sinden itibaren Fransız siyasetçilerin kimlik üzerinden hareketle Türkiye-AB üyeliğini tartışmaya açtıkları görülmektedir. Nitekim 2010 Ocağında yapılan bir çalışmada Fransı kamuoyunun diğer tüm AB ülkelerinden daha yüksek bir oranda, %64.4'nin Türkiye'nin AB üyeliğine karşı olduğunu göstermişti.⁵

Bazı Fransızlar Türkiye'nin AB üyeliğini değerlendirirken Müslüman Türkiye'nin Hıristiyan bir Birliğe katılımı olarak değerlendirmektedirler. Söz konusu algı, medeniyet ve kültür havzasının farklı bir gelişim gösterdiği inancına dayanmaktadır. Bununla birlikte bu algının oluşmasında İslamifobi'nin kilit bir rol oynadığını belirtmek gerekir. 1980'lerde Jacques Delors "bizim Hıristiyan Clubümüz" olarak adlandırdığı AB'yi günümüzde de bir çok Fransız Türkiye karşıtlığında öne sürmektedir. Fransa Ulusal Meclisi AB Delegasyonu

Başkanı Pierre Lequiller de kimliksel gerekçelerle Türkiye ile entegrasyonun imkansız olduğunu dile getiren isimler arasında yer almaktadır. Türkiye-AB ilişkilerine önem veren Giles Merritt gibi isimler de Türkiye'yi Avrupalı bir devlet yerine Kaskasya, Asya ve Orta Doğulu bir devlet olarak algıladıklarını ifade etmektedirler.⁶

Jean-Marie le Pen veya Philippe de Villiers'in seçim dönemlerinde Türkiye'yi sıklıkla işle- meleri ve bu bağlamda İslamifobi ve göçmen olgusuna dikkat çekmeleri Fransız kamuoyu tarafından desteklenmelerinde önemli bir rol oynamaktadır. Diğer yandan neden Türkiye'nin AB üyeliğine karşı oldukları yönünde 2006 tarihinde gerçekleştirilen bir kamuoyu yoklamasında Fransızların %65'inin kültürel farklılığın Türkiye'nin AB üyeliğinde engel teşkil ettiğini belirtmeleri dikkat çekicidir. Ayrıca Avrupa ortalamasının altında olarak Fransızlar Türkiye'nin coğrafik(%47) ve tarihsel (%30) olarak bir parçasının Avrupa içinde yer aldığını Kabul etmektedirler. Fransızların çoğunluğu Türkiye'nin Avrupadan ziyade Orta Doğu ve Asyalı bir kimliğe sahip olduğunu belirtmektedirler.⁷

Kamuoyu yoklamalarına karşın sıradan Fransız vatandaşlarının Türkiye hakkında yeterli bilgiye sahip olmadığını belirten IFRI – Fransız Uluslararası İlişkiler Enstitüsü'nden Prof. Dr. Dorothe Schmid kamuoyunun büyük bir kısmının Türkiye'nin Müslümanların yaşadığı bir ülke olduğunu düşündüğünü belirtmektedir. Özellikle 11 Eylül saldırılarının da etkisiyle Müslümanlara yönelik Fransız kamuoyunda olumsuz algılarda artış kaydedildiğini dile getiren Schmid, bu bağlamda Müslüman olarak kabul edilen Türkiye'nin AB içinde yerinin olmadığı konusunda yaygın bir görüşün oluştuğunu ifade etmektedir. Fransız kamuoyunda Türkiye'deki gelişmeler veya Türk dış politikasının gündeme bile gelmediğini; ancak AB'ye üyelik konusunda oldukça açık bir duruşa sahip olduklarını ifade etmektedir. Türkiye'yi ziyaret eden kesim ise İstanbul ve Akdeniz sahillerine veya Kapadokya'ya git-

tiklerinden Türkiye'yi tursitik yönüyle değerlendirdiklerini, Türkiye'nin kimliğine yönelik sorular karşısında ise var olan algılar üzerinden hareket ettiklerini belirtmektedir. Fransızların kimliksel farklılıkların da etkisiyle Türkiye'nin üyelik sürecini tartışmaya açtıklarını belirtmektedir. Fransız kamuoyunda Türkiye karşıtlığının genişlemesinin ardından politikacıların da Türkiye ve diğer konularda daha açık söylemler ve projeleri gündeme getirdiği ifade edilmektedir. Dr. Schmid'e göre Fransız elitleri müzakere sürecinde ilk önce AB değerlerini referans olan bir politik istikrar üzerinde durmaktaydılar. Ancak son yıllarda kimliksel tanımlamaların kamuoyunda yükselmesinin ardından Fransız elitleri ve politikacıları da bunun üzerinde ağırlıklı olarak durmaya başlamışlardır. Dr. Schmid kamuoyunun büyük bir kısmına göre Türkiye Müslüman bir ülkedir ve Fransız kamuoyu özellikle de 11 Eylül sonrası dönemde Müslüman bir ülkenin neden AB üyesi olmak istediğini daha fazla sorgulamaya başladığını ileri sürmektedir.⁸

Nitekim 2006 seçimlerinde Başkan adayı olan Nicola Sarkozy açık bir şekilde Fransa'da Müslümanların ciddi bir entegrasyon sorunu yaşadığını dile getirmiş ve ardından da 100 milyonluk Türkiye'nin AB'ye üye olması durumunda gelecek olan Müslümanların entegrasyon sorununu derinleştireceğini ifade etmişti. Sarkozy, Türkiye'nin Müslüman kimliğinin AB açısından bir sorun olduğunu farklı şekillerde ifade etmekteydi.⁹

Aynı bağlamda Strasbourg'daki Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nde (AİHM) bir hukukçu olarak görev yapan ve birkaç kez Türkiye'yi ziyaret etmiş olan Av. Jırak da Fransa'da Türkiye'nin tanınmadığı ve sadece Müslüman bir ülke olarak algılandığı, bazen Türklerin ve Arapların karıştırıldığını belirterek Fransız toplumunda Türkler hakkındaki ciddi bilgi eksikliğine ve buna bağlı olarak Türkiye'nin Müslüman kimliğinden dolayı Fransızların Türkiye'yi istemediklerine dikkat çekmektedir.¹⁰

Diğer yandan Institut de Relations et Stratégiques (IRIS) araştırma merkezinin Türkiye uzmanı Prof. Dr. Didier Billion'un da Başkan Sarkozy'nin seçim dönemlerinde Türkiye'nin üyeliğine açık muhalefet ederek muhafazakar ve radikal sağın oylarını arkasına almayı çalıştığını dile getirmesi dikkat çekicidir. Özellikle Fransa'da aşırı sağcı Ulusal Cephe Partisi Genel Başkanı Jean-Marie Le Pen'e verilen oyları almak için Türkiye'nin üyeliği konusunun seçim sürecinde kullanıldığını ifade eden Dr. Billion'a göre Fransız kamuoyunda güçlü bir İslamofobi bulunmaktadır. Ayrıca muhafazakâr kesim de açık bir şekilde Türkiye'nin AB üyeliğine karşı bir duruş sergilemektedir. Fransız toplumunun ve devletin kendisini seküler olarak tanımlamasına rağmen politik yaşamda dinin oldukça kritik bir rol oynadığını ileri süren Dr. Billion'a göre bu durum Fransız politikacıların söylem düzeyinde Türkiye'nin AB'ye üye olmasına karşı bir politika izlemelerine yol açıyor.¹¹

Diğer yandan Fransa'nın uluslararası ilişkiler konusunda önemli uzman kuruluşu olan Uluslararası Çalışmalar ve Araştırmalar Merkezi'nde (CERI'de) araştırmacı olan, kimlik ve azınlıklar konusunda önemli çalışmaları olan öğretim üyesi Riva Kastoryano, Fransa'nın Türkiye karşıtı politikalarını iç kamuoyundaki gelişmelerden kaynaklandığını, iç politikanın bir parçası olduğunu düşündüğünü, dış politika ve özellikle Türkiye konusunda politikacılar ve siyasal partilerin kamuoyunun duymak istediği şekilde konuştuklarını hatırlatmaktadır. Fransız kamuoyunun dış politikanın oluşumu sürecinde aktif rol aldığına inandığını, bu da politikanın kamuoyunun esiri haline gelmesine yol açtığını, bu nedenle Türkiye konusunun Fransa'da seçim konuları arasına girmiş olduğunu açıklamaktadır. Fransa'da sol ile muhafazakâr partiler arasında seçim süreçlerinde önemli tartışmalar yaşandığına dikkat çeken Kastoryano, Sosyalistlerin "bakın Türkiye laik bir ülke ve AB'nin içine alalım ve üyeliğini hızlandıralım" şeklinde eğilim gösterirken, öteki kesimin

ise buna karşı çıktıklarını kaydetmektedir. İkinci grubun arkasında Katolik kesimlerin olduğunu düşünen Kastoryano, Katoliklerin dinsel hassasiyetlerinin yanı sıra milliyetçiliği, yabancı düşmanlığını, İslam düşmanlığını kullanma yoluna gittiklerini ve Türkiye'nin üyeliğine kesinlikle karşı çıktıklarını ve bunu tartışmaya bile yanaşmadıklarını ifade etmektedir.¹²

Fransa'nın kendisini Katolik dünyasıyla ilişki tanımladığını ileri süren Fransa'daki Müslüman kesim ise son dönemde etkileri artan Fransız sağının ülkede İslamofobi olgusunu güçlendirdiklerini ileri sürmekte. Bu kapsamda Paris Büyük Camisine bağlı olan Al-Gazali Enstitüsü Başkanı Dr. Djelloul Seddiki'ye göre Fransa'da güçlü bir İslamofobi olgusu bulunmakta ve iktidar da söylemleri ve eylemleri ile bunu desteklemektedir. Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne girmesinden korkan ve çekinen en önemli ülkenin Fransa ve özellikle de Sarkozy olduğunu ileri süren Seddiki, genel olarak Fransız sağının radikal bir tutum sergilediğini ve Türkiye karşıtlığıyla öne çıktına dikkat çekmektedir.¹³ Bu kapsamda Başkan Sarkozy'nin genel olarak Müslüman topluluklarla ilişki kurmaktan kaçındığı ve hatta Fransa'daki resmi dini dernekleri ve cemaatleri kendince değiştirmek ve düzenlemek istediği ileri sürülmektedir. Dr. Seddiki'ye göre Sarkozy "Müslümanların temel hakları konusunda çekinceli ve tutucu davranmak; yani bir nevi İslamofobiye sahip olduğunu göstermektedir. Ancak İslamofobiyi yıkmak için beraber hareket etmeliyiz. Özellikle bizim tüm Müslüman devletlere çağrımız Sayın Sarkozy ile görüştüklerinde bu konuyu gündeme getirmeleri ve bunun aşılması konusunda ortak hareket etmelidir. Sarkozy'nin İslam konusunda oldukça olumsuz bir düşünceye sahip olduğunu belirtmek gerekir". Fransa'nın temel endişesinin Türkiye'nin üyeliği ile birlikte Müslüman toplulukların Türkiye'nin etrafında toplanacağına dönük bir yargıdan kaynaklanabildiğini belirten Dr. Seddiki, Arap Müslümanların Türkiye'nin AB üyeliğini desteklediğini ve olası bir tam

üyelik durumunda da Müslümanların haklarının korunacağına inandığını ifade etmektedir. Ancak bu durumun bazı Fransızlar da Türkiye'nin Avrupa'daki Müslüman nüfusu etkisi altına alabileceği yönünde bir endişeye yol açtığını da sözlerine eklemektedir.

Uluslararası Çalışmalar ve Araştırmalar Merkezi (CERI) Başkanı Prof. Dr. Christian Lequesne, Türkiye'nin Fransa'da iyi bilinmediğini, normal Fransız vatandaşlarının Kıbrıs sorunu ile 1915 olayları hakkında bilgilerinin olmadığını, fakat Türkiye ile ilgili beyinlerinde kesin ve kuralcı bir yabancı, öteki kavramı olduğunu, bu konuda gerçekleri açıklamak istemeyen Sarkozy gibi politikacıların bundan yararlanarak kamuoyunda destek aldıklarını, elit kesimi ve siyasilerin bile derin Türkiye bilgilerine pek sahip olmadıklarını, birçok Fransız için Türkiye'nin tatil yeri olduğunu ileri sürerek, Türkiye'deki iktidarın da Fransa'da iyi analiz edilemediğini, iktidardaki AK Partinin İslamcı bir parti olarak adlandırmanın ve onu İran ile kıyaslamının olaylara anlam vermedeki yetersizlikleri ortaya çıkardığını ve bu yöndeki analizlerin yanlış anlamaya götürdüğünü ifade etmektedir. Bu nedenlerle bir Fransız için Türkiye'nin farklı bir kültüre sahip olduğunu ve Avrupa'nın bir parçası olmadığını, Polonya Slovakya gibi ülkelerden yana endişeler olmazken Türkiye söz konusu olduğunda kimliksel ve kültürel endişelerin gündeme geldiği ifade edilmektedir.¹⁴

Türkiye-Fransa İlişkilerine Çatışmacı Yaklaşım

Dr. Christian Lequesne'a göre Fransız kamuoyu açısından Türkiye farklı kültürel kimliğe sahip bir ülke olarak algılandığından Avrupa'nın bir parçası olarak görülmez. Kamuoyu bağlamında bakıldığında Türkiye'nin Avrupa'nın bir parçası olarak tanımlanmadığı gibi çoğu zamanda rakip olarak görüldüğü ileri sürülmektedir. Öte yandan Fransızların kimliksel ve dinsel bağlamda Türkiye ile ilişkilerinde sorunlar yaşadığı varsayımına karşı çıkan Prof. Dr. Kastoryano ise, Fransa'da en

fazla konuşulan konuların başında İslam gelmekle birlikte kişisel olarak buna katılmadığını, Müslüman bir ülkenin AB üyesi olmasının ne demek olduğunu Fransız kamuoyunda yoğun olarak tartışıldığını ve birçok kesimi tedirgin ettiğinin farkında olduğunu, fakat İslam'ın Türkiye'ye yönelik gerçekleşen tartışmalarda önemli konu olmakla birlikte en önemli faktör olmadığını ileri sürmektedir. Fransa ile birlikte AB üyesi ülkelerde zaten yaklaşık 15-16 milyon Müslüman nüfusu bulunduğu dikkat çeken Kastoryano, nüfusunun hemen hemen tümü Müslüman olan bir ülkenin AB üyesi olması ile AB üyesi ülkelerde yaşayan Müslüman azınlıkların aynı şekilde kamuoyunda algılanmadığı da bir gerçek olduğunu belirtmektedir. Dolayısıyla AB'de İslam yabancı bir olgu olmadığı gibi Müslümanlara karşı da ırkçı denilebilecek bir politikanın olmadığını görmek gerektiğini söyleyen Kastoryano, üyelik sürecinde AB'yi ürküten ve tedirgin eden en önemli unsurun ise Türkiye'nin güçlü bir ülke olması olduğunu ileri sürmektedir. Kastoryano'ya göre Türkiye önemli bir ülke ve güçlü bir devlet geleneğine sahiptir. Türkiye'nin devlet anlayışı Fransız devlet anlayışıyla benzer olması bakımından dikkat çekicidir. Üyelik sürecinde karşılaşılan temel sorunların başında Türkiye'nin kendine özgü çıkarları ve politikaları bulunan güçlü bir geleneğe sahip devlet anlayışının AB üyeleri üzerinde yarattığı olumsuz etkiden dolayı Türkiye'nin AB üyeliğine olumlu bakılmadığını vurgulayan Kastoryano, Türkiye'nin AB üyesi ülkelerin politikaları karşısında sesini yükseltecek güçte olması AB'yi tedirgin ettiğini ileri sürmektedir.

Dr. Kastoryano Türkiye-Fransız ilişkilerinde gerginliğe yol açan bir diğer olgunun ise Fransa'nın Türkiye ile nasıl bir diyalog kuraçağını hesaplayamamasından kaynaklandığını ileri sürmektedir. Dr. Kastoryano'ya göre tarihsel olarak bakıldığında Türkiye'nin sömürge olmamış tek Müslüman ülke olduğu gerçekliğinin masada durduğu ve Türkiye Batılı ülkelerin sömürgesi olmuş bir ülke olmadığından Fransa'nın Türkiye ile eşitler arası bir

ilişki kurmak zorunda kalacaklarının farkında olduğunu ileri sürmektedir. Bu bağlamda güçlü devlet geleneği ve sömürge olmamış bir ülke olarak Türkiye AB'ye üye olduğunda Avrupalılar bugüne kadar sömürge olarak ilişki kurdukları Müslüman toplumundan farklı bir toplum ile karşı karşıya kalacaklardır. Daha açık bir deyişle AB ülkeleri Türkiye'nin üyeliği ile farklı bir devlet anlayışı, farklı bir egemenlik anlayışı ve aynı zamanda farklı bir iktidar anlayışı ile karşı karşıya kalacaklardır. Bu bağlamda Fransa'nın hem devlet anlayışı ve geleneği hem de AB'ye bakışının oldukça farklı olduğu belirtilmektedir. "Fransa kendisini güçlü ve AB süreçlerini etkileyebilen bir ülke olarak görmektedir". Fransızlara göre Almanya'nın kimlik üzerinden politika üretme konusunda güçlü olduğunu ileri sürmek gerçekçi değildir. Bu noktada Fransa kendisini olaylara yön verme kudretine sahip bir ülke olarak gördüğünü ifade etmek istiyorum. Fransızlar kendi politikalarını dayatmak isterler.

Ancak bu noktada temel sorunun Fransa'nın Türkiye'nin üyeliğine karşı olmaktan öteye Paris'in kendini özgü politikalarıyla Türkiye'nin politikalarının çatışmış olması olduğu ifade edilmektedir. Dr. Kastoryano her iki ülke de birbirine çok benzemektedir. İkisi de otoriter yani kendinden emin ve güçlü bir devlet geleneğine sahiptir. Devlet yapısı ve devlet geleneği oldukça köklüdür ve kendi bildiklerini dayatmak istiyorlar. Bundan dolayı Türkiye ile Fransa'nın bir çok konuda birbirleriyle çatıştıklarını ileri sürmektedir.

Fransa-Türkiye İlişkilerinde Temel Sorun Algılamaları

Türkiye ile Fransa arasındaki ilişkilerde Ermeni meselesinden, insane hakları ve Kürt sorununa kadar bir çok faktörün rol oynadığı ileri sürülmektedir. Ancak Dr. Lequesne'a göre Fransızların problemi Türkiye'nin AB'ye tam üyelik süreci ile başlamaktadır. Günümüzde Türkiye-Fransa ilişkilerinde sorun alanı haline gelen konuların aslında Türkiye'nin AB'ye üyelik talebiyle ilişkili ortaya çıktığını ifa-

de eden Dr. Lequesne sözlerinin devamında “açık söylemek gerekirse üyelik süreci ilişkileri zehirleme hikayesidir. Yani Türk- Fransız ilişkisini zehirliyor bu konu. Fransa ve Fransızlar Türkiye’nin yeni uluslararası rolünün oldukça farkındadırlar. Ortadoğu’daki krizlerin aşılmasında Türk diplomasisinin öneminin farkındadırlar. Fakat, üyelikle ilgili olarak kamuoyunun genel bakışından dolayı Başkan Sarkozy Türkiye’nin genişlemenin bir parçası olmaması konusunda açık bir karşı duruş sergilemektedir. Diğer yandan bazı gurupların da özel sebeplerinden dolayı Türkiye’nin üyeliğine karşı çıktığını biliyoruz”. Bununla birlikte Türkiye’nin bazı konularda adım atması gerektiğinin de altını çizmektedir. Dr. Lequesne “açıkça, Kıbrıs sorunu hakkında konuşabiliriz, Ermeni soykırımının tanınması önemlidir, Kürtlerle ilişkili olan insan hakları konusu da önemlidir” diyerek bu konularda bazı ilerlemelerin sağlanmasının Türkiye’nin Batı dünyasındaki algısını değişmesine katkı sağlayacağını belirtmektedir.

AB üyeliği bağlamında Türkiye’nin nüfus büyüklüğünün de Fransızlar açısından bir sorun olarak görüldüğü ifade edilmektedir. Endişelerin dinsel nedenlerden değil de Türkiye’nin nüfus büyüklüğünden kaynaklandığını ileri süren Prof. Gardner ise, Türkiye’nin Avrupa Birliği üyesi olması durumunda, 70 milyonluk nüfusla temsil edilecek Türkiye’nin Avrupa Birliği’nde ağırlığının artacağını Almanya’dan sonra önemli oy ağırlığına sahip olarak karar alma sürecinde etkili olacağını Fransa’yı tedirgin ettiğini belirtmektedir. Çünkü karar alma sürecinde oylama sisteminin çok büyük bir güç politikası oluşturduğunu ve Türkiye’nin ekonomik durumundan da korkulduğunu belirten Gardner, bu nedenle Fransa’nın Türkiye karşıtı bir politika izlediği ileri sürmektedir. Türkiye üye olması durumunda Türk nüfusunun Avrupa’ya göç edeceğini, fakat AB’nin istihdam için yeterli imkanının olmadığını ve bunların entegrasyon probleminin olacağını söyleyen Gardner, ayrıca Fransa’daki İslami fobi olgusuna da dikkat çekmektedir.¹⁵ Prof. Kastoryano ekonomik sorunlara dikkat çeke-

rek yaşanan ekonomik krizin bir çok kesimi daha muhafazakar eğilimler sergilemesine de yol açtığını, AB’nin son genişlemesinin getirmiş olduğu sorunların henüz çözemediğini, bu nedenle Türkiye’nin tam üyeliği gündeme geldiğinde bir çok Fransızın üyeliğin getireceği sorunlardan dolayı tedirginlik duyduğunu, toplumda var olan “büyük Türk geliyor” tarzındaki algının tam üyeliğin getireceği yabancı işçi göçü, ekonomik ve demografik sorunlardan sürekli bir şekilde olumsuz olarak beslendiğini ileri sürmektedir.¹⁶

AB’ye tam üye olmak isteyen Türkiye’nin AB’ye ne gibi katkılar sunacağı konusunda Fransızları ikna etmesi gerektiğini belirten Prof. Gloannec, uzun dönemde AB’nin Türkiye’nin tam üyeliğini veya üye olmaması gerektiğini AB’ye yapacağı katkılar bakımından tartışması gerektiğini savunmaktadır. Fransa ile Türkiye’nin arasında en önemli konunun ne olduğu sorusuna Prof. Gardner, Sarkozy’nin biraz koruyucu davrandığını ve Fransa’nın ekonomik nedenlerle himayeci bir politika izlediğini söyleyerek cevap vermektedir. Afrika’dan gelen büyük bir Müslüman nüfusa sahip olan Fransa’nın Türkiye’den nüfusunun az olduğunu, Türkiye’nin AB üyesi olmasıyla çıkacak büyük bir göçmen seliyle Fransa’nın baş edemeyeceği korkusunun olduğunu belirten Gardner, ayrıca Türkiye’nin insan hakları ve Kürt sorunu olduğunu ve bundan kaynaklanan insan hakları ihlalinin gündeme geldiğini ve bunların da etkisiyle Fransızlar Türkiye karşıtı olduğunu ileri sürmektedir.¹⁷

Diğer taraftan Prof. Schmid ise Fransa ile Türkiye’nin bir çok alanda rekabet halinde olduğunu ileri sürmektedir. Dr. Schmid Fransa’nın Orta Doğu ve Kuzey Afrika’da Türkiye ile rekabet ettiğini ve yalnızca kamuoyunda değil diplomatların bir kısmında da Türkiye ile ilişkiler konusunda farklı bir algılama içerisinde olduğunu belirtmektedir. Türkiye’nin özellikle Müslüman kimliğin Fransız kültürü ile entegrasyonunda önemli bir sorun oluşturacağını ileri süren Schmid’e göre Fransa Kuzey

Afrika kökenli Müslümanların Fransız topluma entegrasyonunu sağlamada da başarısız olmuştur. Türkiye'nin farklı kimliğinden dolayı ciddi bir entegrasyon sorunu yaşanabilir. Schmid ayrıca Türkiye'nin Orta Doğu'nun yanı sıra AB içinde de Fransa'nın yalnızlaştırılması politikalarına destek verebileceğinden potansiyel bir rakip olarak Fransız elitleri tarafından görüldüğünü ifade etmektedir.¹⁸

Diğer yandan Prof. Dr. Anne-Marie Le Gloannec ise Türkiye- Fransa ilişkilerinde bazı sorun alanları olduğunu ve bu sorun alanlarının başında da Ermeni sorunu ile Kıbrıs sorununun geldiğini belirtmektedir. Türkiye'yi etkili ve nüfuz sahibi bir ülke olarak gördüğünü belirten Dr. Gloannec'e göre Türkiye'nin üyeliğinin birçok açıdan oldukça farklı değerlendirildiğini; ancak Fransa bağlamında düşünüldüğünde siyasal alanda Ermeni diasporasının etkin olduğunu toplumsal düzeyde de Türkiye hakkında var olan algılamaların süreci etkilediğini ileri sürmektedir. Bir Avrupalı kimliğinin varlığından söz eden Dr. Gloannec'e göre Türkiye'nin Avrupalı kimliği hem coğrafik hem de kültürel olarak tartışmalıdır.

Avrupa Birliği Güvenlik Araştırmaları Enstitüsü/European Union Institute for Security Studies'den Sayın Esra Bulut Aymat'ta Fransa'nın hem Türkiye'nin kurumsal düzeyde AB kurumlarındaki temsilliyetinden hem de Türkiye'nin son dönemde Orta Doğu ve genel olarak Afrika bölgesinden etkisinde rahatsız olduğunu ve bunun ilişkilerinde sorun haline dönüştüğünü ileri sürmektedir. Türkiye'nin dış politikasıyla uluslararası alanda daha çok alan işgal etmesinin Fransız politikacılarını rahatsız ettiğini belirtmektedir. Özellikle İngiltere'den farklı olarak Fransızların Türkiye'yi rakip olarak görme eğilimlerinin de söz konusu algıyı güçlendirdiğini belirtmektedir.¹⁹ Dr. Esra Bulut Aymat ve Dr. Rouzbeh Pars AB kurumlarında yapılan tartışmalarda Fransız ve diğer ülke temsilcilerin Türkiye algısına ve Türkiye'nin üyeliğine bakışlarında farklılık olduğunu ve bunun son dönemde da-

ha da belirgin hale geldiğine dikkat çekmektedir. Dr. Aymat ve Dr. Pars her ülkenin Türkiye politika sınırını farklılık gösterdiğini ancak Fransa gibi kendisini AB'nin kurucu olarak gören büyük ülkelerin Komisyon ve diğer kurumlardaki gücünü koruma yönünde bir takım tutumlara sahip olduğundan Türkiye'nin üyeliğine olumsuz yaklaşabileceklerine dikkat çekmektedir. Diğer yandan kurumsal olarak AB'nin barış ve istikrar için Türkiye ile yakın bir diyalog kurma taraftarı olduğuna ve Avrupa güvenliği açısından sorun olabilecek potansiyel krizlere müdahale Türkiye ile işbirliği yapılabileceğini belirtmektedirler. Fransa'nın politikalarına gelince Fransız siyasetini yönlendiren dinamiklerin farklı olduğunu belirten Dr. Aymat ve Dr. Pars'a göre Türkiye'nin tam üyelik süreci Başkan Sarkozy ve Alman Başbakanı Bayan Merkel'in iktidarları döneminde daha fazla tartışılmaya açılmıştır.

Diğer yandan Türkiye ile Fransa arasındaki temel sorunların politik partilerin tutumuna göre değişiklik gösterdiği gözlemlenmektedir. Fransız solu insane hakları sorunu, Ermeni meselesi, demokratikleşme ve Kürt sorununa büyük bir önem vermekte ve Türkiye'nin bu alanlarda önemli adımlar atmadan ilişkilerin geliştirilemeyeceğini ileri sürmektedir. Fransız sağ ise göçmen, kimlikli tanımlamalar ve İslamofobi olgusuyla hareket etmek ve Türkiye ile ilişkilerin yapısal olarak sorunlu olduğunu varsayımını ortaya koymaktadır.

Diğer yandan Prof. Gardner gibi bazı entelektüeller ise Türkiye Kıbrıs sorunu, Ermeni meselesi ve Kürt sorununa çözüm bulmak zorunda olduğunu çünkü bunun stratejik açıdan önemli olduğunu belirtmektedirler. "Çözülmesi gerek birçok ekonomik sorun olmakla beraber bunlar halledilebilir, fakat Kıbrıs konusu, Ermeni meselesi ve Kürt sorunu kesinlikle çözülmesi gerekir". Gloannec de Türkiye ile ilişkilerde Kıbrıs, Ermeni ve Kürt sorunlarının başlıca önemli alanlar oluşturduğunu bunlar çözülmeden Türkiye ile ilişkilerin geliştirilmesinin mümkün olmayacağını belirterek Fransa'nın bu konuları gündeme

getirdiğini, bunların çözülmesi üyelik için gerekli olduğunu vurgulamaktadır.²⁰

Fransa'nın Türkiye'nin AB üyeliğine neden karşı çıktığı yolundaki sorulara Prof. Dr. Hall Gardner, Sarkozy'nin iktidara gelmesinden sonra Fransa'nın değiştiğini Sarkozy'nin Türkiye'nin AB'ye girmesine izin vermeyeceğini söylediğini aktararak, bunun büyük bir hata olduğunu düşündüğünü, AB, Türkiye ile ilişkilerinde daha dikkatli olması gerektiğini belirtmektedir. Türkiye AB'ye girmek isteyen ilk devletlerden olduğu gerçeği göz ardı edilmemesi gerekir. Fransız siyasetçilerinin Türkiye'ye izin vermeyeceğiz gibi açıklamalarında daha dikkatli olmaları gerekmektedir. Sarkozy başkan olduktan sonra Türkiye karşıtlığıyla ilgili bazı sözlerini geri almakla beraber, Fransa ve Almanya tarafından geliştirilen imtiyazlı ortaklık denilen bir kavramın hala gündemde olduğu ifade edilmektedir. Buna rağmen Fransa, Türkiye ve Rusya'nın önemini bilmekte olduğunu, fakat bazı problemler mevcut olduğunu, mesela Avrupa Birliği'nin genişleme konusunda ne yapacağını bilmediğini ve şuan Yunanistan, İtalya ve İspanya gibi krizin tam ortasında olup, çok kötü bir durumda olduğunu belirten Gardner, genişlemenin krizden dolayı gittikçe yavaşlamakta olduğunu sözlerin eklemiştir. Gardner'e göre AB'nin Türkiye'ye çekinceli davranmasının diğer nedeni de finansal durumlardan öte Türkiye'nin kendisiyle beraber PKK sorununu da getirmesi ve Orta Doğu'daki karmaşayı, Irak ve İran gibi ülke problemlerinin Avrupa gündemine gelmesi gibi korkulardan kaynaklanmaktadır.²¹

Sonuç

Türkiye-Fransa ilişkilerinde Fransız karar vericilerin davranışlarını, iç ve dış politika ka-

rarlarını etkileyen kamuoyunun Türkiye hakkındaki algılamaları, yargıları ve tutumları, doğrudan etkili bir rol oynamaktadır. Çalışma sonucunda elde edilen temel verilerin ışığında Fransız kamuoyunda ve kamuoyu oluşturucularında Türkiye bakışında olumsuz bir algının olduğu ve söz konusu olumsuz algının siyasetçiler tarafından da farklı çıkar tanımlamalarında kaynaklanan nedenlerle kullanıldığı görülmektedir. Yapılan görüşmelerden anlaşıldığı kadarıyla Fransız toplumun önemli çoğunluğunun Türkiye hakkında bilgi sahibi olmadıkları, önyargılarla hareket ettiği ve ilişkilerde yaşanan ekonomik işbirliğine rağmen bu konuda önemli bir değişiklik olmadığı görülmektedir. Fransız toplumunda oluşan önyargıların günümüzde Fransız Meclisinde bazı karar tasarılarının tartışılmasına zemin hazırladığı; ancak buna rağmen yapıcı adımlar atılmakta sorunlar olduğu görülmektedir.

Diğer yandan Fransa'da yaşayan Müslümanların ise Türkiye konusunda olumlu bir algıya sahip olmalarına rağmen olumsuz Türkiye algısının ve eğilimini değiştirebilecek nitelikte olmadığı ve daha da önemli bu kesimler ile ilişkilerin sınırlı düzeyde kaldığı görülmektedir. Fransız toplumu ile bir çok alanda bütünleşen ve Türkiye karşıtı algılamalarda önemli etkiye sahip olan Ermeni nüfusuyla ilişki kurulmasında da ciddi aksaklıklar olduğunu belirtmek gerekir. Fransız toplumunun Türkiye karşıtı algılamalarını değiştirebilmek için Türkiye'nin resmi yollar yerine doğrudan sivil toplum kuruluşları aracılığıyla diyalogu arttırmak, eğitsel, akademik, sportif ve ticari olmak üzere çeşitli alanlarda karşılıklı ilişkileri geliştirmek gibi adımlar atmasının ilişkilerde daha kalıcı etkiler bırakacağı öngörülmektedir.

DİPNOTLAR

- 1 Paul Dumont, Directeur du Département d'études turques de l'Université Marc Bloch de Strasbourg, Strasbourg'ta 7 Eylül 2010'da yapılan Görüşme
- 2 Mülakat, 3 Eylül 2010, Paris
- 3 Mülakat, 3 Eylül 2010, Paris
- 4 Mülakat, 3 Eylül 2010, Strasbourg
- 5 Nicole Pope, "Turkey-France: cross perceptions", Turkish Riview 01 January 2011, http://www.turkishreview.org/tr/newsDetail_getNewsById.action?sectionId=341&newsId=223025
- 6 BBC News, "Head-to-head: Turkey and the EU", 30 September 2005, <http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/4294576.stm>
- 7 Justin Vaisse, "Slamming the Sublime Porte ? Challenges in French-Turkish Relations from Chirac to Sarkozy", January 28, 2008, s. 7 http://www.brookings.edu/~media/Files/rc/papers/2008/0128_turkey_vaisse/0128_turkey_vaisse.pdf
- 8 Dorothé Schmid, Institut Français des Relations Internationales (IFRI), Paris, 30 Ağustos 2010'da yapılan görüşme.
- 9 Vaisse, op. cit., s. 8.
- 10 Av. Jirak, Paris, Eylül 2010'da yapılan görüşme.
- 11 Mülakat, 2 Eylül 2010, Paris
- 12 Riva Kastoryano, Centre d'études et de Recherches Internationales (CERI), Paris, 3 Eylül 2010'da yapılan görüşme
- 13 Dr. Djelloul Seddiki, Paris Büyük Camisine bağlı olan Al-Gazali Enstitüsü Başkanı, 2 Eylül 2010'da yapılan görüşme.
- 14 *Christian Lequesne*, Centre d'études et de Recherches Internationales (CERI) Başkanı, Paris, 3 Eylül 2010'da yapılan Görüşme.
- 15 Hall Gardner, The American University of Paris, Department of International and Comparative Politics, Paris, Eylül 2010'da yapılan görüşme
- 16 Riva Kastoryano, Centre d'études et de Recherches Internationales (CERI) , Paris, 3 Eylül 2010'da yapılan görüşme
- 17 Hall Gardner, The American University of Paris, Department of International and Comparative Politics, Paris, Eylül 2010'da yapılan görüşme
- 18 Pope, loc. cit.
- 19 Mülakat, Esra Bulut Aymat- Rouzbeh Pars, 31 Ağustos 2010, Paris.
- 20 Anne-Marie Le Gloannec, Centre d'études et de Recherches Internationales (CERI), Paris, Eylül 2010'da yapılan görüşme.
- 21 Hall Gardner, The American University of Paris, Department of International and Comparative Politics, Paris, Eylül 2010'da yapılan görüşme

AKADEMİK KADRO

Hasan Kanbolat	ORSAM Başkanı
Prof. Dr. Hayati Aktaş	ORSAM Trabzon Temsilcisi, KTÜ Uluslararası İlişkiler Bölüm Başkanı
Doç. Dr. Veysel Ayhan	ORSAM Danışmanı, Ortadoğu - Abant İzzet Baysal Üniversitesi
Doç. Dr. Hasan Ali Karasar	ORSAM Danışmanı, ORSAM Avrasya Stratejileri Koordinatörü - Bilkent Üniversitesi
Doç. Dr. Tarık Oğuzlu	ORSAM Danışmanı, Ortadoğu - Bilkent Üniversitesi
Doç. Dr. Mehmet Şahin	ORSAM Danışmanı, Ortadoğu - Gazi Üniversitesi
Doç. Dr. Harun Öztürkler	ORSAM Danışmanı, Ortadoğu Ekonomileri - Afyon Kocatepe Üniversitesi
Doç. Dr. Özlem Tür	ORSAM Danışmanı, Ortadoğu - ODTÜ
Habib Hüzmüzlü	ORSAM Danışmanı, Ortadoğu
Yrd. Doç. Dr. Serhat Erkmen	ORSAM Danışmanı, Ortadoğu - Ahi Evran Üniversitesi
Dr. Abdullah Alshamri	ORSAM Danışmanı, Ortadoğu
Dr. Neslihan Kevser Çevik	ORSAM Danışmanı, Ortadoğu
Dr. Didem Danış	ORSAM Danışmanı, Ortadoğu - Galatasaray Üniversitesi
Dr. Jale Nur Ece	ORSAM Danışmanı, Deniz Emniyeti ve Güvenliği
Dr. İlyas Kamalov	ORSAM Danışmanı, Avrasya
Dr. Yaşar Sarı	ORSAM Danışmanı, Avrasya – ORSAM Bışkek Temsilcisi, Kırgızistan-Türkiye Manas Üniv.
Dr. Bayram Sinkaya	ORSAM Danışmanı, Ortadoğu - Atatürk Üniversitesi
Dr. Süreyya Yiğit	ORSAM Danışmanı, Avrasya
Av. Aslıhan Erbaş Açikel	ORSAM Danışmanı, Enerji-Deniz Hukuku
Volkan Çakır	ORSAM Danışmanı, Afrika - ORSAM Antananarivo (Madagaskar) Temsilcisi
Esra Demir	ORSAM Danışmanı, Ortadoğu
Bilgay Duman	ORSAM Uzmanı, Ortadoğu
Ogün Duru	ORSAM Yönetici Editörü
Noyan Gürel	ORSAM İzmir Temsilcisi
Selen Tonkuş Kareem	ORSAM Erbil (Irak) Temsilcisi
Oytun Orhan	ORSAM Uzmanı, Ortadoğu
Sercan Doğan	ORSAM Uzman Yardımcısı, Ortadoğu
Nebahat Tanrıverdi	ORSAM Uzman Yardımcısı, Ortadoğu
Uğur Çil	ORSAM Uzman Yardımcısı, Ortadoğu
Nazlı Ayhan	ORSAM Uzman Yardımcısı, Ortadoğu & Projeler
Leyla Melike Koçgündüz	ORSAM Uzman Yardımcısı, Ortadoğu & Projeler
Ufuk Döngel	ORSAM Uzman Yardımcısı, Ortadoğu
Göknil Erbaş	ORSAM Uzman Yardımcısı, Karadeniz
Aslı Değirmenci	ORSAM Uzman Yardımcısı, Ortadoğu
Jubjana Vila	ORSAM Uzman Yardımcısı, Ortadoğu
Mavjuda Akramova	ORSAM Uzman Yardımcısı, Ortadoğu

ORSAM Su Araştırmaları Programı

Dr. Tuğba Evrim Maden	ORSAM Su Araştırmaları Programı Hidropolitik Uzmanı
Dr. Seyfi Kılıç	ORSAM Su Araştırmaları Programı Hidropolitik Uzmanı
Kamil Erdem Güler	ORSAM Uzman Yardımcısı, ORSAM Su Araştırmaları Programı
Çağlayan Arslan	ORSAM Uzman Yardımcısı, ORSAM Su Araştırmaları Programı

ORSAM DANIŞMA KURULU

Dr. İsmet Abdülmecid	Irak Danışmayı Eski Başkanı
Prof. Dr. Hayati Aktaş	ORSAM Trabzon Temsilcisi, Karadeniz Teknik Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölüm Başkanı
Hasan Alsancak	BP & BTC Türkiye, Enerji Güvenliği Direktörü
Prof. Dr. Meliha Benli Altunışık	ODTÜ, Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü
Prof. Dr. Ahat Andıcan	Devlet Eski Bakanı, İstanbul Üniversitesi
Prof. Dr. Dorayd A. Noori	Irak'ın Ankara Büyükelçiliği Kültür Müsteşarı Yardımcısı
Prof. Dr. Tayyar Arı	Uludağ Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölüm Başkanı
Prof. Dr. Ali Arslan	İstanbul Üniversitesi, Tarih Bölümü
Başar Ay	Türkiye Tekstil Sanayi İşveren Sendikası Genel Sekreteri
Prof. Dr. Mustafa Aydın	Kadir Haş Üniversitesi Rektörü
Doç. Dr. Ersel Aydınlı	Bilkent Üniversitesi Rektör Yardımcısı & Fulbright Genel Sekreteri
Doç. Dr. Veysel Ayhan	ORSAM Ortadoğu Danışmanı, Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü
Prof. Dr. Hüseyin Bağcı	ODTÜ, Uluslararası İlişkiler Bölüm Başkanı
İtir Bağdadi	İzmir Ekonomi Üniversitesi Öğretim Görevlisi, Uluslararası İlişkiler ve Avrupa Birliği Bölümü
Prof. Dr. İdris Bal	TBMM 24. Dönem Milletvekili
Yrd. Doç. Dr. Ersan Başar	Karadeniz Teknik Üniversitesi, Deniz Ulaştırma İşletme Mühendisliği Bölüm Başkanı
Kemal Beyatlı	Irak Türkmen Basın Konseyi Başkanı
Barbaros Binicioğlu	Ortadoğu Danışmanı
Prof. Dr. Ali Birinci	Polis Akademisi Öğretim Üyesi
Doç. Dr. Mustafa Budak	Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdür Yardımcısı
E. Hava Orgeneral Ergin Celasin	23. Hava Kuvvetleri Komutanı
Volkan Çakır	ORSAM Danışmanı, Afrika
Doç. Dr. Mitat Çelikpala	Kaşık Has Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölüm Başkanı
Prof. Dr. Gökhan Çetinsaya	YÖK Başkanı
Dr. Didem Danış	ORSAM Ortadoğu Danışmanı, Galatasaray Üniversitesi, Sosyoloji Bölümü
Esra Demir	ORSAM Danışmanı, Ortadoğu
Prof. Dr. Volkan Ediger	İzmir Ekonomi Üniversitesi, Ekonomi Bölümü
Prof. Dr. Cezmi Eraslan	Başbakanlık Atatürk Araştırma Merkezi Başkanı
Prof. Dr. Çağrı Erhan	Ankara Üniversitesi ATAUM Müdürü, SBF Uluslararası İlişkiler Bölümü
Yrd. Doç. Dr. Serhat Erkmen	ORSAM Ortadoğu Danışmanı, Ahi Evran Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölüm Başkanı
Dr. Amer Hasan Fayyadh	Bağdat Üniversitesi, Siyaset Bilimi Fakültesi Dekanı
Av. Aslıhan Erbaş Açikel	ORSAM Danışmanı, Enerji-Deniz Hukuku

Cevat Gök
 Mete Göknel
 Osman Göksel
 Timur Göksel
 Prof. Dr. Muhamad Al Hamdani
 Habib Hümmüzlü
 Numan Hazar
 Doç. Dr. Pınar İpek
 Dr. Tuğrul İsmail
 Dr. İlyas Kamalov
 Doç. Dr. Hasan Ali Karasar
 Doç. Dr. Şenol Kantarcı
 Selçuk Karaçay
 Doç. Dr. Nilüfer Karacasulu
 Prof. Dr. M. Lütfullah Karaman
 Yrd. Doç. Dr. Şaban Kardeş
 Doç. Dr. Elif Hatun Kılıçbeyli
 Prof. Dr. Aleksandr Knyazev
 Prof. Dr. Erol Kurubaş
 Prof. Dr. Talip Küçükcan
 Arslan Kaya
 Dr. Hicran Kazancı
 İzzettin Kerküklü
 Prof. Dr. Mustafa Kibaroğlu
 Dr. Max Georg Meier
 Prof. Dr. Mosa Aziz Al Mosawa
 Prof. Dr. Mahir Nakip
 Doç. Dr. Tarık Oğuzlu
 Prof. Dr. Çınar Özen
 Murat Özçelik
 Doç. Dr. Harun Öztürkler
 Dr. Bahadır Pehlivan Türk
 Prof. Dr. Victor Panin
 Doç. Dr. Fırat Purtaş
 Prof. Dr. Suphi Saatçi
 Dr. Yaşar Sarı
 Ersan Sarıkaya
 Dr. Bayram Sinkaya
 Doç. Dr. İbrahim Sirkeci
 Dr. Aleksandr Sotnichenko
 Zaher Sultan
 Dr. Irina Svistunova
 Doç. Dr. Mehmet Şahin
 Prof. Dr. Türel Yılmaz Şahin
 Mehmet Şüküroğlu
 Doç. Dr. Oktay Tanrısever
 Prof. Dr. Erol Taymaz
 Prof. Dr. Sabri Tekir
 Dr. Gönül Tol
 Doç. Dr. Özlem Tür
 M. Ragıp Vural
 Dr. Ermanno Visintainer
 Dr. Umut Uzer
 Prof. Dr. Vatanyar Yagya
 Dr. Süreyya Yiğit

Irak El Fırat TV Türkiye Müdürü
 BOTAŞ Eski Genel Müdürü
 BTC ve NABUCCO Koordinatörü
 Beyrut Amerikan Üniversitesi Öğretim Üyesi
 Irak'ın Ankara Büyükelçiliği Kültür Müsteşarı
 ORSAM Ortadoğu Danışmanı
 Emekli Büyükelçi
 Bilkent Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü
 TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü
 ORSAM Avrasya Danışmanı
 ORSAM Danışmanı, ORSAM Avrasya Stratejileri Koordinatörü - Bilkent Üniversitesi
 Kırıkkale Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü
 Vodafone Genel Müdür Yardımcısı (Türkiye)
 Dokuz Eylül Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü
 Fatih Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölüm Başkanı
 TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü
 Çukurova Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölüm Başkanı
 Rus-Slav Üniversitesi (Bişkek, Kırgızistan)
 Kırıkkale Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölüm Başkanı
 Marmara Üniversitesi, Ortadoğu Araştırmaları Enstitüsü Müdürü
 KPMG, Yeminli Mali Müşavir
 Irak Türkmen Cephesi Türkiye Temsilcisi
 Kerkük Vakfı Başkanı
 Okan Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölüm Başkanı
 Hanns Seidel Vakfı Proje Müdürü (Bişkek)
 Bağdat Üniversitesi Rektörü
 Erciyes Üniversitesi İİBF Öğretim Üyesi
 ORSAM Danışmanı, Ortadoğu - Bilkent Üniversitesi
 Ankara Üniversitesi, SBF Uluslararası İlişkiler Bölümü
 Kamu Düzeni ve Güvenliği Müsteşarı
 ORSAM Ortadoğu Danışmanı, Afyon Kocatepe Üniversitesi İktisat Bölümü
 TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü
 Pyatigorsk Üniversitesi (Pyatigorsk, Rusya)
 Gazi Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü, TÜRKSOY Genel Sekreter Yardımcısı
 Kerkük Vakfı Genel Sekreteri
 ORSAM Danışmanı, Avrasya – ORSAM Bişkek Temsilcisi, Kırgızistan-Türkiye Manas Üniv.
 Türkmenel TV – (Kerkük, Irak)
 ORSAM Ortadoğu Danışmanı, Atatürk Üniversitesi
 Regent's College (Londra, Birleşik Krallık)
 St. Petersburg Üniversitesi (Rusya Federasyonu)
 Lübnan Türk Cemiyeti Başkanı
 Rusya Strateji Araştırmaları Merkezi, Türkiye-Ortadoğu Araştırmaları Masası Uzmanı
 ORSAM Ortadoğu Danışmanı, Gazi Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü
 Gazi Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü
 Enerji Uzmanı
 ODTÜ, Uluslararası İlişkiler Bölümü
 ODTÜ, Kuzey Kıbrıs Kampusü Rektör Yardımcısı (KKTC)
 İzmir Üniversitesi, İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Dekanı
 Middle East Institute Türkiye Çalışmaları Direktörü (ABD)
 ORSAM Ortadoğu Danışmanı, ODTÜ Uluslararası İlişkiler Bölümü
 2023 Dergisi Yayın Koordinatörü
 Vox Populi Direktörü (Roma-İtalya)
 İstanbul Teknik Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri
 St. Petersburg Şehir Parlamentosu Milletvekili, St. Petersburg Üniversitesi (Rusya Federasyonu)
 ORSAM Avrasya Danışmanı

ORTADOĞU ETÜTLERİ YAYIN KURULU

Meliha Benli Altunışık
 Bülent Aras
 Tayyar Arı
 İlker Aytürk
 Recep Boztemur
 Katerina Dalacoura
 F. Gregory Gause
 Fawaz Gerges
 Ahmet K. Han
 Raymond Hinnebusch
 Rosemary Hollis
 Bahgat Korany
 Peter Mandaville
 Emma Murphy

Orta Doğu Teknik Üniversitesi
 Dışişleri Bakanlığı Stratejik Araştırmalar Merkezi Başkanı
 Uludağ Üniversitesi
 Bilkent Üniversitesi
 Orta Doğu Teknik Üniversitesi
 Londra Ekonomi Üniversitesi (Birleşik Krallık)
 Vermont Üniversitesi (ABD)
 Londra Ekonomi Üniversitesi (Birleşik Krallık)
 Kadir Has Üniversitesi
 St. Andrews Üniversitesi (Birleşik Krallık)
 City Üniversitesi (Birleşik Krallık)
 Durham Üniversitesi (Birleşik Krallık)
 George Mason Üniversitesi (ABD)
 Durham Üniversitesi (Birleşik Krallık)

ORTADOĞU ANALİZ YAYIN KURULU

Prof. Dr. Meliha Benli Altunışık
 Hasan Kanbolat
 Doç. Dr. Hasan Ali Karasar
 Yrd. Doç. Dr. Serhat Erkmen

ODTÜ, Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü
 ORSAM Başkanı
 ORSAM Danışmanı, ORSAM Avrasya Stratejileri Koordinatörü - Bilkent Üniversitesi
 ORSAM Danışmanı, Ahi Evran Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölüm Başkanı

MithatpaŐa Caddesi 46/6 Kızılay-ANKARA
Tel: 0 (312) 430 26 09 Fax: 0 (312) 430 39 48
www.orsam.org.tr, orsam@orsam.org.tr